



Salomó Marquès reclama el reconeixement polític als mestres de la República. PAU LANAO

mestres catalans i un 25% dels que es van quedar van patir la depuració, que representa potser encara més l'aniquilació dels principis. Però en van restar d'altres; no seria l'hora de resseguir també la història crítica dels mestres falangistes?

— «De falangistes n'hi havia, és clar, i molts es poden reconèixer perquè ara estan demanant, ves per on, que no es parli de la Falange. N'hi ha una que m'intenta justificar que quan cantaven *L'Empordà* amb els

Coros y Danzas de la Sección Femenina ho feien per salvar la cultura catalana! Eren aquells temps del folklore de la *laboriosa Catalunya*. Sí, certament aquesta història del magisteri falangista també s'ha d'investigar i escriure més enllà de la versió oficial del moment.»

— Es podria dir que va conèixer la República a través de les narracions dels mestres?

— «Doncs sí, i amb molta intensitat. Escoltant-los a ells vaig descobrir la il·lusió d'uns

homes i unes dones que volien canviar el país mitjançant l'educació, al costat (i això és important) d'uns governants que també volien canviar el país mitjançant l'educació, tant és així que sovint fent mitja broma dic que la història que he recollit no és tant la dels mestres de la República com la de la República dels mestres. Només cal repassar algunes de les mesures preses, com ara la llei de la coeducació, la del català, la de les construccions escolars, el nou programa de formació, per entendre que

*«Vaig descobrir la il·lusió d'uns mestres que volien canviar el país mitjançant l'educació al costat d'uns governants moguts pel mateix ideari»*

polítics i ensenyants caminaven junts moguts pel mateix ideari. Aquesta voluntat compartida va proporcionar, en un període tan curt de temps, excel·lents fruits, alguns dels quals crec que encara no s'han superat. I també és significatiu que molts ensenyants participessin activament en la vida política. A Girona, el primer alcalde republicà va ser Miquel Santaló, professor de geografia de la Normal; el primer president de la Diputació, Cassià Costal, director de la Normal; la primera regidora, ja el 1936, Antònia Adroher, aquella noia que el 31, quan estudiava la carrera, havia portat la bandera republicana fins al balcó de l'ajuntament, com es recull en el llibre que una altra mestra, Puri Molina, ha escrit sobre la seva impressionant trajectòria.»

— Quines serien les aportacions no superades, com deia abans, de la pedagogia republicana?

— «Sobretot l'interès que se sabia generar en els alumnes, de manera que l'ensenyament era molt viu. Es trencaven les parets de l'aula i es sortia a fora a experimentar. Els avis de Santa Maria d'Oló encara es recorden del funcionament de la impremta i de la responsabilitat que tenien en la publicació de la revista. Un mestre de la República hauria aprofitat l'expectació generada pel dofí mort aparegut en la platja per fer una lliçó de naturals i no hauria obviat el tema com passat fa poc en un poble de Catalunya. És un exemple. I cal també i amb urgència un nou pla de formació dels mestres, molt més àgil i obert a la realitat social del país.»

que comença la Guerra Civil que s'aconsegueix escolaritzar tots els infants.

Els feixistes van prendre els mestres com un objectiu per aniquilar des del primer moment. No cal dir que gaire bé ho van aconseguir. Les xifres són espantoses, entre els que van prendre el camí de l'exili i els que van ser castigats amb l'ostracisme i la repressió. Certament aquell cacic del Penedès ha haver d'esforçar-se ben poc perquè la mestra que li havia dit que no es quedés sense exercir, per sempre més. Com ella, milers de mestres van ser depurats. I molts van fecundar altres terres amb la llavor del seu magisteri.

Amb tot, sota les cendres encara va quedar alguna brasa. Hi havia aquell mestre de la Jonquera, que tenia un guàrdia civil a classe per vigilar-lo i que tan bon



Escola emblemàtica de Montjuïc (Girona). / AMGI

punt podia se'n anava d'excursió amb els infants i tornava a parlar en català. També hi havia els antics alumnes de les escoles republicanes i els fills i néts d'aquells mestres.

La meua escola els seguia els passos, en ple franquisme. Quan venia l'inspector canviàvem els llibres i passàvem a parlar en castellà. Segur que em vaig estalviar moltes bufetades i que van intentar ensenyar-me a pensar. El llibre, doncs, també inclou el meu agraïment personal a aquells mestres que volien educar ciutadans perquè visquessin en democràcia i que es van jugar la vida per un sí o per un no.

Raimon Portell

Coautor del llibre *Els mestres de la República*